

OLYMPIÁDA ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY

17. ročník, šk. rok 2024/2025

CELOŠTÁTNE KOLO, kategória B

I. ČASŤ – PÍSMONÁ TEST

Čas na vypracovanie písomnej časti: 60 minút

Ukážka 1

Dominika Sakmárová – S duchmi neradno žartovať

(úryvok, upravené)

Tata je Taiwanka, a vlastne aj moja najmilšia osoba z celého Taiwanu. Ak sú tamojší ľudia nízki a štíhli, tak Tata je ešte menšia a chudšia; siaha mi sotva po plecيا. Tata zbožňuje všetko slovenské – nielen čaj, ale aj hruškovicu, medovinu, pivo, klobásy a tak ďalej. Vždy, keď sme sa stretli, horlivo si zapisovala nové slovenské slovíčka. Jej obľúbené slovné spojenie je super zima. To sa naučila počas návštevy u nás na Spiši – ehm, v júni – a chodila zababušená vo svetri.

A keď spolu telefonujeme, rozhovor začína roztomilým: „Ako sa maš! (V jej podaní to znie ako rozkaz.) Som škola! Dnes som v škola!“

V každom našom rozhovore obyčajne dospeje k tomu istému bodu: aké je Slovensko krásne, ako by sa tam rada vrátila a strávila tam zvyšok života. Beriem to ako kompliment, že sa mi ho podarilo tak pekne spropagovať. Alebo možno to vôbec nie je moja zásluha a Slovensko je naozaj také super. (To by bol ten lepší prípad.)

Ak vám znie meno Tata podivne, vedzte, že Tata sa v skutočnosti volá úplne inak.

To sme si tak sedeli, celá rodina, u nás na dvore – babky, tetky, starí, mladí – a všetci vyzvedali, ktože to taiwanské dievča je.

„Volám sa →@*£β¤&*.“ (Prepis čínštiny, ako asi znie laickému slovenskému uchu.)

Rodina si vymenila zmätené pohľady. „Čože? Ako?“

„Počuj, skús nejakú ľahšiu verziu,“ pošepekala som jej.

„Tchang-tchang,“ povedala svoju prezývku, a slovenské uši to pohotovo prekrstili na Tata.

„Ech,“ mávla rukou teta, „to kto si má pamätať. Budeš Anička.“

Používať toľko mien, to znie ako riadny zmätok. Nie však v Ázii. Podľa tradície tam človek kedysi vystriedal počas života peknú kôpku mien.

„To máš tak,“ vypočítavala Tata, „najprv sa dávalo mliečne meno, určené pre bábätko. Potom pri nástupe do školy zas knižné meno, potom štandardné meno, medzi priateľmi ešte prezývka, potom anglické meno...“

„Mliečne meno?“ zastavila som ju. „Veď to máme aj u nás. Rodičia bežne používajú pre deti rôzne milé zdrobneniny.“

„Nie, nie, nie!“ zdesila sa Tata. „Milé meno nie je bezpečné. Mliečne meno musí byť práveže škaredé, aby odplašilo zlých duchov!“

A tak kým u nás volajú rodičia dieťa moje zlatičko, moje srdiečko, tak v duchu čínskej tradície mohli volať bábätko trebárs môj švábik, psie žrádielko alebo prasací rypák. S duchmi sa predsa nežartuje. Prípadne – ako ma poučila Tata – keď sa narodil chlapec, ešte ho mohli volať aj dievčenským menom. Potom o neho ani len tí duchovia nemali záujem.

„Dnes to už, našťastie, nie je ako kedysi,“ dodala nakoniec. „Hlavne pre nás ženy. Vieš, jedna moja známa bola druhou dcérou v poradí, a tak si rodičia s jej menom veľmi nelámali hlavu. Dostala mliečne meno, ktoré proste znamenalo želanie, aby už po nej konečne prišiel aj syn.“

1. Hlavná postava v ukážke 1

- A. určite vedela hovoriť po čínsky.
- B. určite vedela hovoriť po anglicky.
- C. pravdepodobne rozumela po čínsky.
- D. pravdepodobne rozumela po slovensky.

2. Podľa Taty z ukážky 1 bol život batoliat v Ázii

- A. ovplyvňovaný vžitou kultúrou.
- B. poznačený nedostatkom lásky.
- C. charakteristický zmenami mena.
- D. traumatizujúci najmä pre dievčatá.

3. *S duchmi sa predsa nežartuje*. Uvedená veta vyznieva v kontexte ukážky 1

- A. sarkasticky.
- B. humorne.
- C. cynicky.
- D. vecne.

4. Napíšte frazeologizmus korešpondujúci so zobrazovanou situáciou v ukážke 1.

5. Rozprávač v ukážke 1 je

- A. stotožnený s hlavným hrdinom a na deji sa nezúčastňuje.
- B. stotožnený s hlavnou hrdinkou a na deji sa zúčastňuje.
- C. vševediaci a výrazne zasahuje do deja.
- D. priamy a okrajovo zasahuje do deja.

6. Ktoré chyby robila Tata v telefonickom rozhovore?

- A. Tvaroslovné a ortografické.
- B. Morfológické a ortoepické.
- C. Štylistické a gramatické.
- D. Syntaktické a lexikálne.

7. Môže byť správnym ženským obyvateľským menom okrem *Taiwanka* aj *Taiwančanka*?

- A. Môže, lebo je utvorené pomocou existujúcej a funkčnej slovotvornej prípony.
- B. Môže, pretože je utvorené správnym morfológicko-syntaktickým postupom.
- C. Nemôže, pretože mužské i ženské obyvateľské mená sa tvoria jednotným spôsobom.
- D. Nemôže, lebo cudzokrajné ženské obyvateľské mená majú prípony -ka alebo -yňa.

8. Odpovedzte na nasledujúcu trojicu otázok zakrúžkovaním správnej odpovede **áno** alebo **nie**.

Čínsky jazyk patrí medzi indoeurópske jazyky.	áno	nie
Nárečia sa delia na teritoriálne a sociálne.	áno	nie
Jazyk má aj reprezentatívnu funkciu.	áno	nie

9. V ktorej možnosti sú uvedené slovesá z ukážky 1 s rovnakým vidom?

- A. zbožňuje, prekrstili, nelámali si
- B. zapisovala si, začína, strávila
- C. volá sa, vedzte, vystriedal
- D. sedeli sme si, vieš, chodila

10. V ktorom slove sa uplatnilo rytmické krátenie?

- A. nové
- B. kôpku
- C. mliečne
- D. prezývku

11. *Tamojší ľudia sú nízki a štíhli.* Uvedená veta okrem iných druhov hlások obsahuje
- A. jednu samohláskovú skupinu.
 - B. štyri rozličné mäkké spoluhlásky.
 - C. tri rôzne znelé nepárové spoluhlásky.
 - D. päť rôznych neznelych párových spoluhlások.
12. *Prepis čínštiny, ako asi znie laickému slovenskému uchu.*
Ktorý jazykovedný termín obsahovo súvisí s uvedenou vetou z ukážky 1?
- A. fonetická transkripcia
 - B. štylistický odtienok
 - C. štýlotvorný činiteľ
 - D. variant fonémy
13. Po ktorých spoluhláskach sa v slovenčine píše ä/široké e?
- A. b, p, m, v
 - B. b, m, n, v
 - C. b, p, m, n
 - D. b, v, m, n
14. Ktorý jazykový štýl imitovala autorka v ukážke 1 v nasledujúcej vete?
To sme si tak sedeli, celá rodina, u nás na dvore – babky, tetky, starí, mladí – a všetci vyzvedali, ktože to taiwanské dievča je. _____
15. S ktorým ľudovým epickým žánrom sa v slovenskej literatúre najčastejšie spájajú *bosorky/strigy/ježibaby* a iné nadprirodzené bytosti? _____
16. Z hľadiska členitosti je veta *S duchmi sa predsa nežartuje*
- A. dvojčlenná neúplná.
 - B. jednočlenná neslovesná.
 - C. dvojčlenná úplná.
 - D. jednočlenná slovesná.

Ukážka 2

Goran Stefanovski – Jedenie verzus varenie

(úryvok, upravené)

Ako publikum sme všetci ochutnali **kaviár/kaviar** a šampanské, videli sme najlepšie filmy a televízne programy a počuli sme najlepšiu hudbu. Naše chuťové poháriky sú nezvyčajne vyvinuté. Naše očakávania sú veľkolepé. Sme **prieberčiví/preberaví**. Chceme len to najlepšie. Ako konzumenti sme hladné **zvery/zveri** a všemocní **géniosi/géniovia**. Sedíme pri televízii, pozeráme sa na futbal a vždy sa nám podarí dať gól aj vtedy, keď najlepší hráči zlyhajú. Ako kritici nikdy nezlyháme. Vieme, čo sa nám páči, a rozlišujeme medzi kvalitou a balastom. Ako publikum sme *cool*, sedíme v reštaurácii a čakáme, aby nás obslúžili a nakrmiti.

No ako tvoriví ľudia sme kuchári, ktorých miesto je v zadymenej kuchyni. Je tam zhon a nie je to príjemné miesto. Tam treba byť múdry. V kuchyni ide o všetko. Jedlo sa môže ľahko pripáliť. Za 15 sekúnd sa úspech môže premeniť na neúspech. V kuchyni vieme len toľko, koľko sme schopní urobiť.

Kritická myseľ je dobiedzavá a hladná ako kurzor na počítači, ktorý sa posúva stále ďalej. Tvorivá myseľ je skromná a usilovná.

17. Vypíšte z ukážky 2 prvé slovo z prvej vety dokazujúcej, že text ukážky 2 je alegorický.

18. Vypíšte z ukážky 2 dve prídavné mená, ktoré v nej autor chápe ako protikladné/kontrastné.

_____ a _____

19. Pomenujte z hľadiska vonkajšej kompozície textu podčiarknutú časť ukážky 2. _____

20. Vypíšte z každej zvýraznenej dvojice slov v ukážke 2 to, ktoré predstavuje gramaticky a pravopisne správny výraz. _____

21. Ktorý literárny druh sa najužšie spája s termínom *publikum*? _____

22. Slová v nadpise ukážky 2 sú v rovnakom vzťahu ako slová

- A. trénovanie verzus behanie.
- B. rozprávanie verzus počúvanie.
- C. bývanie verzus stavenie.
- D. ležanie verzus chodenie.

23. Ktorý slohový postup prevláda v ukážke 2? _____

24. Zakrúžkujte v ukážke 2 slovo, ktoré má vo výkladovom slovníku uvedený význam:
nepotrebná príťaž.

25. Ktorá vedľajšia veta sa v prvej nepodčiarknutej časti ukážky 2 vyskytuje v pozícii vloženej vedľajšej vety?

- A. podmetová
- B. predmetová
- C. prívlastková
- D. príslovková

OLYMPIÁDA ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY
17. ročník, šk. rok 2024/2025
CELOŠTÁTNE KOLO, kategória B

I. ČASŤ – PÍSOMNÁ
TVORBA TEXTU

Napíšte Tatu z ukážky 1 krátky (cca 15 – 25 viet) fiktívny **súkromný list**, v ktorom ju pozvete na miesto/miesta, ktoré by podľa vás mala na Slovensku navštíviť.

Zdroje:

1. <https://www.martinus.sk/725375-macaci-kozuch-a-tava-pri-cinskom-mure/kniha>
2. STEFANOVSKEI, Goran, 2010. *Malá kniha nástrah. Príručka na písanie hier*. Bratislava : Divadelný ústav, s. 10 – 11. ISBN 978-80-89369-22-5

Autori: PhDr. Katarína Hincová, PhD., Mgr. Alžbeta Palacková
Recenzovala: PhDr. Henrieta Buzgová, PhD.
Redakčná úprava: Mgr. Alžbeta Palacková
Vydal: Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Bratislava 2025
SL017CKBÚ25